

KATLEENA KORTESUO

**JOURNALISMIN
KUOLEMA**

MITÄ MEDIALLE OIKEIN TAPAHTUI?

TAMMI

KATLEENA KORTESUO

JOURNALISMIN KUOLEMA

MITÄ MEDIALLE OIKEIN TAPAHTUI?

TAMMI
HELSINKI

Tämän kirjan kirjoittamista ovat tukeneet
Suomen tietokirjailijat, Taike ja Jenny ja
Antti Wihurin rahasto.

© Katleena Kortesus ja Tammi, 2022
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
ISBN 978-952-04-3732-9
Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Esipuhe	9
Miksi tein tämän kirjan?	10
Aiherajaus	12
Lähteet ja läpinäkyvyys	13
Miten minusta tuli mediakriitikko?	14
Sidokseni ja riippuvuuteni	16

Osa I

Mihin tarvitsemme journalismia - ja mitä se on?

Jos ei ole journalismia, ei ole demokratiaa	21
Journalistin ohjeet ja etiikka	25
Journalistin ohjeet	26
Julkisen sanan neuvosto on itsesääntelyelin	33
"Mitä tästä ei uutisoida?"	35
Mediakritiikki Suomessa	40
Poliitikko mediakriitikkona	42
Toimittaja mediakriitikkona	45
Asiantuntija mediakriitikkona	51
Faktantarkistus - mitä se on?	53
Tapaus Keijo Kaarisade	59

Osa II

Kun maailma muuttuu, myös journalismi muuttuu

Maailma muutti mediaa	67
Populismi tuli – puolustautukaa!	68
Some on kollega ja kilpailija	70
Algoritmien armoilla	71
Viihdytä, pinnallistu, klikkiotsikoi	73
Mureneva kunnioituksen kulttuuri	77
Sivistynyt yhteiskunta sallii monta mielipidettä – mutta millä ehdoilla?	82
Objektiivisella medialla on ikäkriisi ja sen myötä myös identiteetikriisi	86
Twitter ei voi olla päätoimittaja	95
Kuinka media muutti itseään?	98
Ratkaisukeskeinen journalismi eli ratkes	99
Hyvää tarinaa ei tarvitse tarkistaa	101
Hyvyys on tärkeämpää kuin totuus	108
Kun pienestä ilmiöstä tehdään iso uutinen	111
Me hyvät vastaan nuo pahat	114
Nykyään tunnekin on uutinen	118
Mitä tästä seuraa?	123
Luottamus mediaan pienenee	123
Valemedia kukoistaa	130
Tilaaajamäärät pienenevät	132

Osa III

Median ruumiinavaus ja patologin havainnot

Juttuun tarvitaan aina aiheajaus ja näkökulma.....	139
Kehystys eli framing.....	139
Sanavalinta määrittää agendan.....	142
Miten toimittaja valitsee näkökulman?	145
Juttujen sarjoittaminen.....	150
Tämä hyvä, tuo paha.....	151
Kognitiiviset vinoumat.....	158
Kun media ihastuu.....	160
Noidat ovat jännittäviä.....	162
Ooh, suosikkipoliitikoni!.....	168
Miten oikaisemme?.....	174
Naistenlehtijulkisuus.....	182
Ketkä ovat haastateltavina ja kenen ääni kuuluu?.....	188
Tuplarooli pitää aina mainita.....	190
Pääasia että on professori.....	192
" Tavallisen ihmisen kokemus".....	194
Media nielaisi intersektionaalisen feminismin koukkuineen päivineen.....	197
Uutisen ja mainonnan avioliitto.....	209
Kiitos valmiista sisällöstä! Tämähän ei enää tarvitse lähdekritiikkiä?.....	216
Toimittajan oma rooli.....	223
Omat kokemukseni.....	225
Myös media on vallankäyttäjä.....	227

Henkilöbrändi on työkalu	229
Median työtä on vaikeutettu.....	232

Osa IV

Median tulevaisuus: kuoleeko journalismi?

Mistä itse haaveilen?	237
Tee vähintään nämä	238
Sovittelujournalismi on iso askel oikeaan suuntaan.....	244
Selkeä roolitus ja avoimet kortit.....	245
Mikä on Ylen rooli mediakentällä?.....	251
Kiitos medialle	258
Kiitokset	260
Lähteet	262

ESIPUHE

Tämän kirjan julkaisu pelottaa.

Suomessa mediakritiikkiä tekee nimittäin kaksi eri ryhmää. Pienempi ja rauhallisempi ryhmä on asiantuntevampi. Se muodostuu mediakritiikkiin erikoistuneista tutkijoista, toimittajista ja kansalaisaktiiveista, jotka ajattelevat, että mediakritiikin tehtävänä on kehittää mediaa. Tämä asiantuntijajoukko välittää mediasta ja haluaa säilyttää sen laadukkaana. Isompi ja äänekkäämpi ryhmä ovat salaliittoteoreetikot, valemedian lukijat ja liskoihmiisiin uskovat, joiden kritiikki on irrationaalista ja fiilispohjaista. Näiden ryhmien välissä on sekalainen kirjo poliittisia toimijoita ja eturyhmien edustajia, jotka kritisoiivat mediaa vain silloin, kun he itse uskovat joutuneensa väärän uutisoinnin uhriksi.

Koen itse olevani osa tuota ensiksi mainittua ryhmää – mutta mitä jos tuo toinen sakki ottaa kirjani lyömäaseekseen? Tai mitä jos joku yrittää leimata minut osaksi öyhöttäjiä tai ainakin heidän tukijakseen? Tai entä jos kirjani päättyy osaksi valtakamppailua ja politikointia?

Toisaalta jos annan pelon ohjata valintojani tietokirjailijana, niin se on loputon suo. Päätysisin tekemään vain turvallisia ristipisto-oppaita. Niissäkin olisi kolmen sivun disclaimerit ja varoitukset siitä, että neula on terävä ja ettei kannata kirjailla loukkaavia kuvia.

Demokratia tarvitsee journalismia, journalismi tarvitsee mediakritiikkiä, ja mediakritiikki tarvitsee demokratiaa. Jos yksi näistä palasista puuttuu, yhteiskunta ei toimi.

Mediakritiikki on vaikea laji sekä tekijälle että vastaanottajalle. Helsingin Sanomien vastaava päätoimittaja Kaius Niemi kirjoitti syyskuussa 2021 kolumnin median nauttimasta luottamuksesta. Siinä hän totesi osuvasti:

Osataanko toimituksissa olla avoimia hyödylliselle korjaavalle mediakritiikille samaan aikaan, kun alustat ovat täynnä myös perusteetonta opportunistista mustamaalausta?

Luotan siihen, että osataan. Tavoitteenani on ollut tehdä kirja, jossa on hyödyllistä ja korjaavaa mediakritiikkiä. Opukseni ei ole valtava teoriapaketti, vaan ote on hyvinkin konkreettinen. Käyn läpi ison määrän keissejä, joissa jotakin on mennyt pieleen. En tee tätä siksi, että haluaisin todistella suomalaisen median olevan kauttaaltaan huonoa, vaan siksi, että virheistä oppii.

Toivon, että kirjastani on iloa sinulle, olitpa sitten toimittaja, median kuluttaja, uutisaddikti, kansalaisaktivisti tai muuten vain yhteiskunnasta kiinnostunut tyyppi.

MIKSI TEIN TÄMÄN KIRJAN?

Olen huolissani yhteiskuntamme polarisoitumisesta. Pidän sitä jopa pahempana ja nopeampana uhkana kuin ilmastonmuutosta tai kestävyysvajetta.

Mitä polarisoituneempi yhteiskuntamme on, sitä helpommin puhkeaa konflikteja ja sitä helpompi yhteiskuntamme on murtaa. Polarisaatio näkyy jo nyt monessa asiassa: alueiden välisessä bruttokansantuotteen ja työllisyyden eriytymisessä, tuloerojen hienoisessa kasvussa, mielipiteiden kärjistymisessä, huono-osaisuuden kasautumisessa, muuttotappiokuntien ja muuttovoittokuntien eroissa ja poliittisen viestinnän kärjisty-
misessä.

Samaan aikaan näen, että medialla on iso rooli yhteiskuntamme ja demokratiamme säilyttämisessä ja tukemisessa. Mitä enemmän näemme eroja toistemme välillä, sitä hajaantuneempia olemme. Ja mitä enemmän tajuamme, kuinka paljon meillä on yhteistä, sitä paremmin pystymme puhaltamaan yhteen hiileen.

Siksi media ei saa polarisoitua. On äärimmäisen huono tie, jos meille käy samoin kuin Yhdysvalloille, jossa on ”CNN:n totuus” ja ”Fox Newsin totuus”. Jos ihmiset irtautuvat erillisiin kupliinsa, he eivät enää ymmärrä toistensa arvoja, tarpeita ja toiveita.

Tämän ilmiön alkuvaiheet näkyvät jo Suomessa. Meillä on ihmisiä, jotka eivät luota Yleen tai Hesariin. On toki helppo naureskella näille kouluttamattomille tyypeille, että ovatpas ne tyhmiä. Samalla kuitenkin unohdamme, että mediakriittisiä on runsaasti myös akateemisissa piireissä. Olen itse törmännyt 2020-luvulla useaan keskusteluun ja pohdintaan siitä, että ”pitäiskö perustaa kokonaan uusi media”, ja saman sanoi huomanneensa myös haastatteleman Hämeen Sanomien päätoimittaja Tuulia Viitanen.

Jos mediaan ei luoteta, on turha syyttää lukijoita. Silloin journalistin pitää katsoa peiliin ja miettiä, mistä luottamus koostuu. Onko media toiminut niin kuin pitää luottamuksen herättäjänä?

Tällä kirjalla haluan herätellä yhteiskuntaamme huomamaan median jatkuvasti etenevän polarisaation. Haaveilen siitä, että oikeisto, vasemmisto, liberaali, konservatiivi, ateisti ja uskovainen voivat lukea samaa lehteä ja luottaa siihen.

AIHERAJAUS

Journalismi aihepiirinä on valtavan laaja, joten olen tehnyt kirjaani muutaman sisällöllisen rajauksen. Rajaan ulos ensinnäkin mielipidekirjoitukset kuten kolumnit, esseet ja näkökulmapalstat, sillä niissä puolueellisuus tai henkilökohtaisuus on oikeutettu lähtökohta. Käsittelen kirjassa vain suomalaista journalismia, vain Julkisen sanan neuvoston (JSN) alaisia toimijoita ja vain lehti- ja verkkouutisoitointia. Paikka paikoin otan toki vertailukohtia somesta, ulkomailta tai JSN:n ulkopuolisista medioista, mutta ne ovat vain heijastelupintoja, eivät varsinaisen analyysin kohde.

JSN:n jäsenistäkin käsittelen ainoastaan isoja toimijoita kuten Yleä, Helsingin Sanomia, iltapäivälehtiä ja talouslehtiä. Ei ehkä ole relevanttia nostaa esille yksittäistä Hörvänkylän Uutisten toimittajan serkustaan kirjoittamaa ylistävää artikkelia.

Kirjan tekemisen aikana AlfaTV tuli JSN:n jäseneksi. Tätä muutosta kehuivat haastatteluissani esimerkiksi Kaius Niemi ja Tekniikan Maailman päätoimittaja Reijo Ruokanen, mutta itselleni se aiheutti mutkia matkaan. Ensinnäkään en juuri ehtinyt kerätä Alfasta aineistoa, ja toisekseen Alfan nettiuutisoitointi on vielä onnettoman vähäistä. Yritin kuitenkin kahlata läpi myös Alfan sivuja keväällä 2022.

Olen pyrkinyt pitämään kirjan sanaston varsin läpinäkyvänä ja yleiskielisenä. Käytän *toimittajaa* ja *journalistia* toisensa synonyymeinä, lähinnä kielen vaihtelun vuoksi. Lisäksi kirjassa käytetty median vakiotermi *juttu* tarkoittaa mitä tahansa tekstimuotoista artikkelia, uutista tai haastattelua. Se on siis yläkäsite journalistisille tekstisisällöille.

Paljon vaikeampaa on määritellä, mikä on *media*. Tässä kirjassa en tarkoita medialla mekaanisia viestin välittämisen kanavia kuten puhelinta, faksia, Twitter-tiliä, Facebook-sivua tai blogialustaa. Sen sijaan mediassa kyse on *sisältöä tiettyyn kanavaan tuottavasta ihmisryhmästä*. Vasta useamman tekijän

myötä syntyy toimituksellisuutta, sisällön analyysiä, säännöllistä opponointia, vertaislukijoita ja uusia näkökulmia.

Edes ammattitoimittajan henkilökohtainen blogi ei ole media. Pääni on aina haljeta, kun joku ihan tosissaan sanoo, että ”yksilö on media”. Ei ole. Yksilö ei koskaan ole media. Hän voi kyllä olla viestijä, toimittaja tai sisällöntuottaja, mutta ei media.

Kun puhun tässä kirjassa mediasta, viittaan sillä spesifisti nimenomaan niihin mediataloihin ja -kanaviin, jotka ovat JSN:n jäseniä. Jos taas puhun muista median lajeista, pyrin yksilöimään ne termeillä *sosiaalinen media* ja *maallikkomediala*. Jälkimmäisen termin selitän luvussa *Valemedia kukoistaa*.

LÄHTEET JA LÄPINÄKYVYYS

Olen pyrkinyt lähteistämään kirjani tarkasti. En kuitenkaan halunnut kirjoittaa sellaista kirjaa, jossa alaviitteet tai sulkeet hidastavat lukemista. Niinpä olen viitannut lähteisiin sanallisesti. Jokaiselle löytyy vastine lähdeluettelosta, joka on jaksoitettu luvuittain. Luvun sisällä lähteet on aakkostettu lehden tai julkaisijaviranomaisen mukaan, ja blogiteksteissä ja kirjoissa olen aakkostanut lähteet kirjoittajan mukaan.

Sama lähde voi esiintyä lähdeluettelossa useampaan kertaan, jos olen käyttänyt sitä kirjan eri luvuissa. Sen sijaan haastattelut on kerätty lähdeluettelon alkuun.

Niissä kohdissa, kun ruodin median epätasällisyyksiä tai olen kriittinen, en koskaan nimeä yksittäistä toimittajaa. Tämän vuoksi lähteistyksessä medialähteet löytyvät lehden tai verkkosivuston nimellä. Toimittajaa en ole maininnut edes lähdeluettelossa, koska tavoitteena ei ole altistaa yksilöitä kritiikille. Toki kirjoittajan nimi on nähtävissä lähdelinkin takaa, mutta kirjan ideana ei ole nostaa esille toimittajaa henkilönä,

vaan pikemminkin tuoda esiin alan käytänteitä ja rakenteita. Älä sinäkään lukijana nosta somessa esiin yksittäistä toimittajaa, sillä keskustelu on tärkeämpää pitää alan käytännöissä ja isoissa ilmiöissä.

MITEN MINUSTA TULI MEDIAKRIITIKKO?

Olen aina lukenut valtavat määrät: nuorempana paperikirjoja ja -lehtiä, nykyään sähköisiä kirjoja ja verkkouutisia. Olen lukuaddikti. Jos minulla on kaksi minuuttia aikaa odottaa bussia, en käytä sitä maisemien katsomiseen vaan uutisten lukemiseen. Vietän päivässä enemmän aikaa Hesarin sivuilla kuin omassa olohuoneessani.

Päädyn ensimmäisen kerran mediakriittisen skoopin ääreen lokakuussa 2012, kun satuin paljastamaan Helsingin Sanomien valehaastateltavat. Olin lukemassa työelämää käsittelevää uutista, kun kiinnitin huomioni haastateltavien repliikkeihin. Ne vaikuttivat pikemminkin huonosti käännetyltä englannilta kuin aitojen suomalaisten kommenteilta.

Jutussa haastatellun ”Timon” sitaatti kuului: ”Minulla ei ole mitään tekemistä sen kanssa.” Tämä ei kuulostanut kovin suomalaiselta lausahdukselta. Taustalla vaikutti olevan englanninkielinen fraasi ”I have nothing to do with it”. Suomalainen sanoisi todennäköisemmin *se ei ole minun vikani* tai *no en mä sille mitään voi*. Myös seuraava Timon kommentti tuntui käännetyltä: ”Siellä ei juuri ole luottamusta, mikä tuntuu hullulta.” Jutussa käytetty ”siellä ei ole” -rakenne ei ollut lainkaan suomalainen, vaan se oli pikemminkin käänнос ”there isn’t” -rakenteesta.

Epäilyni osoittautui oikeaksi, ja lopulta blogini lukijat löysivät alkuperäiset lähteet. Kyseisten ”haastateltavien” repliikit oli käännetty ulkomaiselta keskustelupalstalta. Tein asiasta

blogipostauksen, ja skuuppini levisi pitkin mediaa. Paljastamani Hesarin valehaastateltavat olivat aiheena illan tv-uutisissa sekä Ylellä että Maikkarilla.

Vastaavanlaisia tapauksia on tietenkin äärimmäisen harvoin. Suomalainen media on yleensä luotettava, ja tällainen tietoinen huijaaminen on epätyypillistä.

Silti vastaani on tullut toisenlaisia, hämmäisempiä tapauksia. Miten pitäisi reagoida, jos juttuun on valittu yksipuoliset haastateltavat? Entä jos jokin poliittinen suuntaus otetaan oletusarvoksi, johon kaikkia muita verrataan? Entä jos faktoista poimitaan mieleisimmät? Entä jos on kahden tahon välinen kiistatilanne, josta toinen osapuoli voi kertoa mitä sattuu ja toista osapuolta sitoo laki? Entä jos puolueettomasta asiantuntijahaastateltavasta jätetään kertomatta se, että hän on jonkin puolueen toimija?

Mediakriitikon tehtävä on näissä tapauksissa vaikeampi. Mikä on oikein ja mikä väärin? Mikä on hyvää ja mikä vavaista journalismia?

Tässä kirjassa yritän pureutua ongelmaan. Kun tärkein asia on kunnossa – eli median faktat ja aidot haastateltavat – on aika puuttua vaikearajaisempiin asioihin, näkökulmiin ja osatuuksiin.

Ymmärrän hyvin, että lukijana voit olla kanssani eri mieltä. Jos näkee asiat tietyistä vinkkelistä, saattaa pitää neutraalina jotain, jota minä taas en pidä neutraalina. Ja minä taas saatan pitää neutraalina jotain sellaista, jota joku toinen pitää puolueellisena. Siksi olen pyrkinyt siihen, että mediakritiikkini on tarpeeksi perusteltua. Haluan nostaa keskusteluun asioita, joita olen ollut havaitsevinani suomalaisessa journalismissa, ja toivon, että se onnistuu esimerkeillä ja runsailla lähdeviitteillä.

SIDOKSENI JA RIIPPUVUUTENI

Entä mikä on oma suhteeni mediaan?

Rakastan mediaa ja olen riippuvainen siitä. Paitsi että olen uutisaddikti, myönnän myös saavani välillistä taloudellista hyötyä siitä, että minua haastatellaan silloin tällöin mediassa. Suomessa ei tietenkään makseta minkäänlaisia haastattelupalkkioita, mutta medianäkyvyys lisää välillisesti palveluitteni kysyntää. Mitä enemmän näyn mediassa asiantuntijaroolissa, sitä todennäköisemmin asiakas muistaa minut, kun hän kaipaa kouluttajaa tilaisuuteensa. Tämän haluan kertoa avoimesti.

Myös tästä syystä tämän kirjan julkaiseminen on pelottavaa. Olen saanut eri tahoilta jopa varoituksia siitä, ettei kirjaa kannata julkaista. On kuulemma riski siitä, että en saa enää koskaan haastattelupyyntöä televisioon. (Yritän itse ajatella niin, että toimittajat osaavat kyllä olla neutraaleita ja suhtautua mediakritiikkiin asiapohjalta.)

En ole koskaan ollut palkkatyössä mediatalossa. En myöskään ole hankkiutumassa minkään toimijan palkkalistoille, sillä olen vannoutunut yksinyrittäjä. Olen kyllä tehnyt alihankkijana töitä muutamalle mediatalolle, ja teen jatkossakin, jos minulta jotain tilataan.

Olen tehnyt yritykseni nimissä taustatoimittajan töitä AlfaTV:lle Sanna Ukkolan Koronaliveen, jota teimme yhdessä 50 jakson verran. Toimitimme suoria lähetyksiä kahden kuukauden ajan joka arkipäivä touko-kesäkuussa 2020. Vastaavaa työtä tein Ylelle Maria Sannikan ohjelmaan joulukuussa 2020, silloinkin alihankkijan roolissa. Näistä keikoista on nyt siis pari vuotta.

Lisäksi olen tehnyt alihankkijana kolumneja eri mediataloille. Olin aikoinaan kolumnistina Hämeen Sanomissa ja Hämeenlinnan kaupunkiutisissa useamman vuoden ajan. Seuraava kolumnipaikka on alkamassa AlfaTV:n uutissivustolla kesällä 2022.

Ukrainan sota pisti maaliskuussa AlfaTV:n lähetykset uusiksi. Sieltä soitettiin minulle ja pyydettiin nopealla aika-

taululla juontamaan pari uutis- ja ajankohtaisohjelmaa. Niinpä kävin Alfalla maaliskuussa 2022 juontamassa neljä suoraa lähetystä. En ole heidän palkkalistoillaan, vaan toimin itsenäisenä yrittäjänä, joka valitsee itse omat vieraansa.

Entä mikä on oma suhteeni politiikkaan?

Olen maltillisesti oikealla ja vahvasti liberaali. Elän siis siinä oikeistoliberaalien kulmauksessa, jossa ei ole yhtäkään puoluetta tarjolla. En ole minkään puolueen jäsen, enkä ole suuntaamassa politiikkaan ainakaan niin kauan kuin lapset asuvat kotona. Ehkä eläkepäivinä perustan oikeistoliberaalin puolueen nimeltä Katleemus, jonka nimissä ryhdyn ajamaan perustuloa Suomeen.

Vielä yksi riippuvuussuhde: minulla on useita kavereita toimittajina monessa eri mediassa. He toimivat lähinnä tv-juontajina ja kolumnisteina, joten heidän sisältönsä rajautuvat automaattisesti pois kirjasta. Kiinnostukseni kohdistuu enemmän neutraaleihin uutisteksteihin ja haastatteluihin, joissa kirjoittajan henkilöllisyydellä tai persoonalla ei ole (tai ei pitäisi olla) suurta roolia.

Hämeenlinnassa 15.3.2022

Katleena

www.eioototta.fi

Twitter: @katleena

Osa I

**Mihin tarvitsemme
journalismia -
ja mitä se on?**

Tässä luvussa kertaan perusasiat. Käyn läpi journalismin merkityksen, Julkisen sanan neuvoston roolin sekä journalistin ohjeet. Mukana on muutama esimerkkikeiksi, joiden tehtävä on valaista joitain journalistin ohjeiden kohtia.

Tämän osan tavoitteena on saada meidät kaikki samalle kartalle siitä, miksi journalismia tarvitaan, millaista on journalistinen laatu ja millainen maailma olisi ilman laadukasta journalismia.

JOS EI OLE JOURNALISMIA, EI OLE DEMOKRATIAA

Jos meillä ei ole journalismia, meillä ei ole demokratiaa. Journalismi on se keino, jolla me tavalliset kansalaiset näemme virkakoneiston sisään, seuraamme poliitikkojen tekemisiä ja kuulemme, mitä maailmassa tapahtuu.

Journalismin tehtävänä on olla vallan vahtikoira. Se ruotii tehdyt päätökset, paljastaa sidonnaisuudet ja tonkii dokumentit. Toimittaja näkee sen vaivan, jota yksittäinen kaltaiseni somekriitikko ei jaksa eikä ehdi nähdä.

Kimmo Vainikainen on listannut gradussaan viestintävälineiden tehtävät demokratian näkökulmasta:

1. levittää päätettävänä olevaa asiaa koskevaa tietoa tehokkaasti kaikille, joita asia koskee
2. turvata avoin ja kriittinen julkinen keskustelu eri päätösvaihtoehtojen välillä
3. informoida päättäjiä keskustelun tuloksena muodostuneesta julkisesta mielipiteestä
4. julkistaa tehdyt päätökset
5. seurata ja tiedottaa päätösten toimeenpanosta ja sen seurauksista
6. valvoa valtaapitäviä.

Journalismia kutsutaan usein neljänneksi valtiomahdiksi. Kolme muutahan ovat Montesquieun kolmijaon mukaan lain-säädäntö- eli päätösvalta, toimeenpanovalta sekä tuomiovalta. Näiden lisäksi voi perustellusti väittää, että media on neljäs vallankäyttöelin, koska sillä on hallussaan valvonnan, viestinnän, mielipiteenmuokkauksen ja puheenaiheen valinnan valta. Tämä piti paikkansa erityisesti ennen sosiaalista mediaa. Nykyään some lienee viides valtiomahti, joka on ottanut haltuunsa osan median vallasta.

No eikö sitten sosiaalinen media riitä? Mihin tarvitaan enää journalismia, jos some voisi hoitaa sen tehtävät?

Yhtä hyvin voisimme ajatella, että kuka tahansa maallikko voisi hoitaa arkkitehdin tai lääkärin tehtävät. On toki mahdollista, että maallikkotoimittajakin osuu joskus oikeaan, ja monesti aktiivinen kansalainen tekee somessa erinomaista tutkivaa journalismia ja mediakritiikkiä. Silti emme yhteiskuntana voi luottaa siihen, että ”kyllä some hoitaa median tehtävät”. Pikemminkin pitäisi nähdä niin, että some on median jatke, yhteistyökumppani ja myös median tarkkailija ja vahtikoiran vahtikoira.

Moni haastateltavani korosti median oleellista roolia demokratiassa.

Journalismilla on tärkeä tehtävä demokratiassa, se on puolueettoman tiedon välittäjä ja portinvartija.

– VIESTINNÄN PROFESSORI PEKKA ISOTALUS, 24.2.2022

Media on demokratialle olennainen asia. Median toimivuus varmistaa sen, että meillä on se kuuluisa vallan vahtikoira. Korruptio olisi syvä ilman mediaa. Valtaan liittyy aina väistämättä narsismi, ja se pääsisi kukkimaan valtoimenaan, ellei media hoitaisi tehtävänsä kunnialla.

– VASEMMISTOLIITON KANSANEDUSTAJA
MERJA KYLLÖNEN, 2.2.2022

Jotta demokratia voisi toimia, niin täytyy olla ensinnäkin yhteiskunnallisia päättäjiä, jotka ovat valmiita kertomaan omasta työstään; toisekseen on oltava mediaa, joka kertoo yhteiskunnallisten päättäjien työstä ja kansalaisten omista asioista; ja kolmanneksena pitää olla kansalaisia, jotka ovat kiinnostuneet omista asioistaan. Jos yksi näistä kolmesta puuttuu, niin demokratia ei toimi.

– JOURNALISTI-LEHDEN PÄÄTOIMITTAJA

MARIA PETTERSSON, 20.1.2022

Myös Aki Petteri Lehtisen väitöskirja vuodelta 2016 pureuu journalismin rooliin demokratiassa. Väitöskirjan nimi on *Journalismin objektiivisuus. Pragmaattinen tietokäsitys ja relativismin haaste moniarvoisessa maailmassa*. Tutkimuksessa Lehtinen kuvaa journalismin tärkeyttä demokratialle. Lehtinen muistuttaa, että demokratia on moniarvoista, pluralistista. (Tekisi mieleni jatkaa, että ”yksiääninen demokratia” olisi muutenkin käsitteenä mahdoton: yksiäänisyys ei ole demokratiaa, vaan lähinnä pohjoiskorealaista aivopesua.)

Osa demokratiaa on sekin, että eri ihmisryhmille tehdään erilaista mediaa. Jokaisella lehdellä ja verkkomedialla on oma lukijakuntansa, jota kyseinen media puhuttelee. Tekniikan Maailman päätoimittajan Reijo Ruokasen mukaan on selvää, että maakuntalehdet ovat oman alueensa puolella. Luonnollisesti myös puoluelehdet kannattavat omaa puoluettaan ja järjestölehdet ovat oman yhdistyksensä pää-äänenkannattajia.

Osa näistä lukijakunnista ja puhuttelun kohteista on kerrottu julkisesti, ja joissain tapauksissa kyse on toimituksen sisäisestä kohderyhmäanalyysistä. En tiedä, onko Helsingin Sanomien Nyt-liite sanonut kohderyhmäänsä ääneen missään, mutta lienee selvää, että lehti on suunnattu kaupunkilaiselle liberaalille lukijalle. Vastaavasti AlfaTV on alun perin konservatiivikristittyjen kanava. Aika näyttää, minne sen suunta kääntyy uusien omistajien ja JSN:n jäsenyyden myötä.

Näin yrittäjänä ymmärrän hyvin, että mediankin pitää toimia kohderyhmänsä ehdoilla. Jokaisen yksityisen yrityksen on tiedettävä, mistä sen rahat tulevat ja kuka on asiakas. Jos media unohtaa oman kohderyhmänsä, silloin lukijat ja tilaajat kaikoivat, ja sen myötä häipyvät myös mainostajat.

Tämän vuoksi on täysin loogista, että eri lehdet tekevät juttuja eri aiheista ja eri näkökulmista. Ajatellaanpa vaikka vuositaisiä asunomessuja. Sieltä sisustuslehti tekee jutun huonekaluista, rakennusalan lehti käsittelee teknisiä ratkaisuja, kunallisuusalan lehti puhuu kaavoituksesta ja muuttoliikkeestä, ja lapsi- ja perhelehti kertoo lastenhuoneista ja leikkipaikoista. Ja tietenkin paikallinen uutislehti kertoo kävijämääristä ja kehuu asunomessujen onnistumisia.

Niinpä jos haluamme tarkastella median tasapuolisuutta, meidän on otettava huomioon laaja skaala erilaisia lehtiä, verkkomedioita, tv-kanavia ja radiokanavia. Mikään taho ei yksinään kata kaikkia uutisaiheita, näkökulmia ja kohderyhmiä. Joku lukija voi päivitellä, että miksi Nyt-liite ei juuri puhu ikäväestöstä – mutta toisaalta ET-lehti ja Viva kyllä puhuvat. Vastaavasti Hesari ei kovin usein kirjoita maaseudun tapahtumista, mutta onneksi Kodin Pellervo ja Maaseudun Tulevaisuus kirjoittavat.

PELASTETAAN JOURNALISMI JA YHTEISKUNTA!

Journalismin tarkoitus on levittää puolueetonta tietoa. Sen tulee kertoa, mitä Suomessa ja maailmalla tapahtuu, millaisia ilmiöitä ja yhteiskunnallisia liikkeitä on meneillään ja mitä poliitikot ja mielipidevaikuttajat ajattelevat.

Perinteinen neutraali journalismi on kuitenkin kriisissä. Objektiivisuus ja puolueettomuus ovat saaneet antaa tietä ratkaisukeskeisyydelle ja tarinallisuudelle, mikä näkyy nykyjournalismin haluna ohjata yhteiskuntaa ja viihdyttää.

Tutkimusten mukaan suomalaiset luottavat mediaan vähemmän kuin ennen. Tällainen epäluottamus ruokkii yhteiskunnan polarisoitumista ja antaa hyvän kasvualustan valemedioille ja huijaussivustoille. Lukijat eivät ole syypäitä luottamuspulaan vaan media itse. Miten voisimme palauttaa luottamuksen?

9 789520 437329

www.tammi.fi

07.1

ISBN 978-952-04-3732-9

KANSI: TIMO NUMMINEN